

Európaiság és nemzeti, helyi értékek

Az MKE Helyismereti Szekció XVIII. országos tanácskozásáról

„Európa Gödöllőre jön” – hirdette a büszke szlogen az elmúlt fél évben, amikor hazánk az Európai Unió soros elnöki tisztségét töltötte be, és Gödöllő mint kiemelt kormányzati helyszín nagy szerepet kapott. A helyismereti könyvtárosok is Gödöllőre jöttek, hiszen európaiságról, nemzeti, helyi értékekről és ebben a könyvtárak helyéről és szerepéről tanácskozni Gödöllő alkalmas helynek kínálkozott.¹

A téma is nagyon időszerű volt.

Az elmúlt pár év TIOP- és TÁMOP-pályázatai a magyar könyvtárügyben nagy fejlesztési lehetőségeket hoztak, és az Európában elfogadott könyvtári trendnek megfelelő minőségi elvárásokat támasztottak a pályázó könyvtárakkal szemben. Kihívás a magyar könyvtárak számára, hogy szolgáltatásban, technikai lehetőségekben, az információhoz való hozzáférésben biztosítsák az európai színvonalat. Ezzel együtt elengedhetetlen feladatuk, hogy őrizzék és felmutassák a nemzeti értékeket, a legkisebb települések kulturális kincseit is, gazdagítva ezzel az egységes európai kultúrát.

A helyismereti könyvtárosoknak ebben nagy szerepe van.

Ezt a témát járta körbe a helyismereti könyvtárosok gödöllői tanácskozása.

Kégli Ferenc, a konferencia egyik előadója hívta fel a figyelmet az 1961 őszen, Gödöllőn tartott Országos Bibliográfiai Munkaértekezletre és azokra az ajánlásokra, amelyek évtizedekre meghatározták a bibliográfusi és egyben a helyismereti munka irányvonalát, tennivalóit. Az ötven évvel ezelőtti értekezlet kulcsszavai, elvárásai – összefogás, a szakemberek mind szélesebb körének bevonása, hozzáférhetőség – az elért eredmények kapcsán, a mostani tanácskozáson is gyakran elhangzottak.

A könyvtárügyben jelenleg elsődleges cél – miként ezt a Portál program megfogalmazza – a nemzeti kultúrához való hozzáférés, a nyilvánosságra került adatok, információk közvetítése, függetlenül a könyvtár épületétől és a nyitvatartási időtől.² Ehhez az átfogó célhoz illeszkedik a könyvtárak azon törekvése, hogy a helyi kultúrát és hagyományokat feltárják, elérhetővé tegyék helyismereti gyűjteményük egyedi dokumentumait. Nem véletlen, hogy a helyismereti könyvtárosok gödöllői tanácskozásán is a digitalizálás volt a legtöbbször elhangzott szó.

A szervezők a tanácskozás tematikáját úgy állították össze, hogy a szélesebb tekintést nyújtó előadásokat a nagyobb könyvtárak gyakorlatának bemutatása, majd a városi könyvtárak újszerű projektjei követték. Nagyobb hangsúlyt kapott a Pest megyei könyvtárakban folyó helyismereti munka. Az utolsó napon a gödöllői

előadások hangzottak el, bemutatva, milyen fejlesztéseket, gyarapodást hoztak a városnak az európai uniós pályázatok, hol tart a gödöllői helytörténeti kutatás és publikálás.

Elsőként Gazda István tudománytörténész, a Magyar Tudománytörténeti Intézet igazgatója *Európaiság és nemzeti értékek. A helytörténeti kutatások digitalizált alapművei a világhálón* címmel tartott előadást. Az előadó a magyar helytörténeti irodalom egyik legjobb ismerője. A *Tudománytár* sorozat³ szerkesztőjeként olyan alapművek újbóli megjelenését segítette, amelyek akkoriban a könyvtárakban nem voltak hozzáférhetőek, kivéve egy-egy nagyobb gyűjteményt. Mostani előadásában arra törekedett, hogy bemutassa, milyen hazai és külföldi forrásokban találunk digitalizált helytörténeti munkákat.

Olyan gyűjteményekre hívta fel a figyelmet, amelyek kuriózumai nem annyira ismertek, de ott böngészve ritka, egyedi kiadványokhoz juthatnak a kutatók. Ilyen a Borsodi Digitális Könyvtár, amely a térség helyismereti kiadványait teszi elérhetővé a világhálón; különlegessége a bányászattörténeti kiadványok közreadása. A Debreceni Egyetem Digitális Könyvtárának helyismereti erőssége az utazással kapcsolatos alapművek gyűjteménye, valamint Kazinczy Ferenc levelezésének elérhetősége. A Pécsi Tudásközpont Digitális Könyvtára a Klimo Theca és a Pécsi Tudományegyetem digitalizált dokumentumaihoz ad hozzáférést. Az esztergomi Duna Múzeumban muzeális értékű ritkaságok találhatók a magyar vízgazdálkodás témakörében. Kiváló forrás a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár adatbázisa természettudósok, orvosok, műszaki alkotók vonatkozásában. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye is digitalizálta a *Budapest történetének bibliográfiáját*. A hétkötetes kutatási segédlet digitális változata csak a könyvtárban használható. Elérhetőek viszont a Magyar Társadalomtudományok Digitális Archívuma minőségi szinten digitalizált kiadványai.

Hosszú a sor a nagy gyűjtemények adatbázisaitól, az Erdélyi Magyar Adatbankig vagy a Délvidéki Tudományos Könyv- és Képtárig. Az Arcanum nagyszabású vállalkozása, hogy a magyar múzeumokban és a levéltárakban való kereséshez közös kereső felületet alakított ki, így a helytörténészek kereshetnek a Magyar Digitális Múzeumi Könyvtárban, illetve a Levéltárak Közös Keresőjén is.

Amint a közel sem teljes felsorolás is szemlélteti, rendkívül sokféle és értékes az a digitalizálási tevékenység, ami a magyar közgyűjteményekben zajlik.

Legalább ennyire figyelemre méltóak a külföldi gyűjteményekben digitalizált magyar vonatkozású – magyar vagy idegen nyelvű – helytörténeti munkák. A New York-i Városi Könyvtár, a Los Angeles-i és a Michigeni Egyetemi Könyvtárak, a francia, a bajor nemzeti könyvtárak adatbázisaiból letölthetők a magyar vonatkozású idegen nyelvű könyvek.

A Google digitalizálási projektje eredményeként már nagy számban érhetőek el magyar nyelvű helytörténeti művek, amelyet tengeren túli gyűjtemények digitalizáltak. Ezek száma a jövőben csak növekedni fog, továbbá a Cseh Nemzeti Könyvtár, az Osztrák Nemzeti Könyvtár magyar nyelvű gyűjteménye és a British Library is csatlakozott a projekthez.

A magyar Tudománytörténeti Intézetben módszeresen kutatják azokat az adatbázisokat, amelyek digitalizált formában magyar vonatkozású irodalmat tartalmaznak; eddig mintegy 5000 magyar vonatkozású művet dolgoztak fel.

Helyismereti fejlesztések a TÁMOP 3.2.4. keretében címmel Kégli Ferenc, az OSZK nyugalmazott osztályvezetője tekintette át előadásában azokat a mérhető eredményeket, és fejlődést, amelyeket a magyar könyvtárak könyvelhetnek el a pályázat eredményeként.⁴

Egészen kivételes helyzet volt, hogy az Európai Unió a könyvtárak fejlesztését támogatta, erre más országok esetében nem volt példa. Magyarországon viszont – az oktatáshoz kapcsolódva – sor kerülhetett a könyvtárak támogatására is.

Magukban a számok is imponálók, hiszen a TIOP-pályázatokon 89 könyvtári konzorcium vett részt és 2,7 milliárd forint értékben történt beruházás, informatikai (hardver és szoftver) és egyéb fejlesztés a magyar könyvtárakban, a lemaradt térségekben. A könyvtárak használói is korszerű, jól felszerelt könyvtárakra és jól strukturált, gyorsan elérhető szolgáltatásokra vágnak. Így megteremtődött az infrastrukturális alap arra, hogy ezek a könyvtárak technikailag felzárkózzanak, megfeleljenek az olvasói elvárásoknak, és jó eséllyel vegyenek részt a TÁMOP-pályázatokon.

A TÁMOP-pályázatban eddig 106 sikeres projekt kapott támogatást. A pályázati kiírás a választható tevékenységek között jelölte meg a helytörténeti, helyismereti információk hozzáférhetővé tételét. Ennek eredményként nagy mennyiségű helyi információ vált a könyvtárak honlapján elérhetővé. A helyismereti könyvtárosok 2008-ban, Győrött tartott tanácskozásán, amikor a használói elvárások és a szolgáltatások gondolkörét járták körbe, a könyvtáros paradigmaváltás szükségességéről beszéltek.⁵ Mára elmondhatjuk, hogy a paradigmaváltás megtörtént. Különböző típusú könyvtárak szerveződtek konzorciumba és dolgoztak a közös célért, eredményekért. Az együttműködés 286 település 576 könyvtárát érintette, és a városi, a kistérségi és községi könyvtárak is nagy számban vettek részt a pályázatban.

Nagyléptékű országos projektek valósultak meg, mint az EHM⁶, három nagy adatbázis (EPA, HUMANUS, MATARKA) közös kereső felülete, kiegészítve digitális tartalmakkal; az OSZK projektjében a MOKKA és az ODR összevonása és egységes kereső felület kialakítása. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár interaktív portálján nemzetiségi és zenei szolgáltatásait fejlesztette és tette elérhetővé a 13 hazai nemzetiség és kisebbség nyelvén. A megyei és városi könyvtárakban megszületett eredmények listája is imponáló: adatbázisok, helyi wikik, a használók mind szélesebb körének bevonása, elterjedté vált az igényesség, hitelesség, sokféleség.

Kovácsné Koreny Ágnes, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője arra kapott felkérést, hogy az *Európai uniós tájékoztatásról* adjon áttekintést. A témát kétféle megközelítésben tárgyalta, egyrészt abból a szempontból, amikor az Európai Unió a könyvtári tájékoztatás tárgya, másrészt, amikor Európát tájékoztatjuk nemzeti és helyi értekeinkről. Ezzel kapcsolatban részletesen beszélt az Európai Digitális Projektről, bemutatta az Europeana és az Országgyűlési Könyvtár közös pályázatát, a Digitalizált Törvényhozási Tudástár projektet, amely mintegy kétmillió oldal történelmi országgyűlési anyag, jogforrás, történettudományi és politikatudományi szakirodalom digitalizálását, adatbázisba rendezését és az Europeanában való elérhetőségét eredményezi.

Bemutatta az Europeana Libraries Projektet, amely megbízható adatforrásokból, közgyűjtemények (könyvtár, levéltár, múzeum) nemzeti szintű portáljairól biztosít hiteles digitális tartalmakat. Megoldja Európa 11 országából származó szak- és

egyetemi könyvtár digitalizált rekordjainak elérhetőségét az Europeanán keresztül. A nemzetközi konzorciumban 24 európai partner vesz részt, és mintegy hárommillió euró a költségvetése.

Sajó Andrea, az OSZK főigazgatója *Európai digitalizálási törekvések* című előadása során nagy érdeklődés kísérte a Google partnerprojektről szóló részt. A programban a világ több mint húsz nagy könyvtára vesz részt. Az Osztrák Nemzeti Könyvtár mintegy 400 ezer könyvet digitalizált, ebből 10 600 magyar nyelvű. A Google Books-ban hétmillió könyv kereshető és ebből 1,8 millió magyar vonatkozású.

Sorra vette mindazokat a problémákat, amelyek a magyar digitalizálási törekvéseket nehezítik: az e-kötelesszolgáltatás tisztázatlanságát, a tömeges digitalizálás buktatóit, a szabványok hiányát, a tárolókapacitás gondjait és a szolgáltatás problémáit (szerzői jog, dedikált hálózat vagy online szolgáltatás) – mindezek megoldásra várnak.

* * *

Az európai, majd országos kitekintést egy regionális helyismereti projekt bemutatása követte.

Valamennyi könyvtár számára kihívás, hogy eldöntse, mit digitalizáljon, hiszen minden dokumentummal ezt nem teheti meg. A döntés, az információ értéke és a használói igény egyeztetésével születik meg, és tartalmazza azokat a célokat, jövőképet is, ahogyan a könyvtár a saját feladatát elképzei és kommunikálja a világ felé. Ennek megfelelően a könyvtárak nagyon is különböző tartalmakat tettek közzé.

Menneyeiné Várszegi Judit, a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Helyismereti és Különgyűjteményi Osztály vezetője *Lokális információk a Kisalföldi Tudástár Portálon* címmel mutatta be a portál helyismereti szolgáltatásait. A győri megyei könyvtárnak lehetősége volt az infrastruktúra fejlesztésére (TIOP) és a TÁMOP 3.2.4. pályázaton való részvételre is. A Kisalföldi Tudástár egyéb szolgáltatásain túl markáns helyismereti információs szolgáltatásokkal rendelkezik: online vetélkedő, közös katalógus helyismereti nézete, helyi személyek adatbázisa, Győr-Moson-Sopron megyei wiki.

Nagy mennyiségű helyismereti dokumentumot dolgoztak fel, (cikkek, digitalizált képeslapok adatai, helyi személyi adatbázis feltöltése, helyismereti kiadványok mikrofilm rekordjai) – összesen több mint harminchatezer dokumentumot. ■

EU-s pályázatok helyismereti hozadékai a kalocsai Tomory Pál Városi és Főiskolai Könyvtárban címmel Asbóth Miklós, az intézmény nyugalmazott igazgatója mutatta be a kalocsai fejlesztéseket. Sikeresen indultak mind a TIOP-, mind a TÁMOP-pályázatokon. A TÁMOP-pályázat támogatásával közös, online katalógus szerkesztésére vállalkozott négy település nyolc intézménye. A munka eredményeként mintegy 150 ezer dokumentum bibliográfiai adatait rögzítették és teték elérhetővé a Duna-menti Közös Katalógusban.

A helytörténeti gyűjtemény adattárában a Kalocsa Gyűjtemény könyveinek monografikus feltárása is megtörtént, az elektronikus és audiovizuális dokumentumok analitikus leírásai is elérhetőek a katalógusban.

Sokszínű helyismereti feltáró munkáról számolt be Csonka Mária, a Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár igazgatója, *Helyismereti fejlesztés – online elérés a dunakeszi könyvtárban* című előadásában. A projektet kistérségi összefogással valósították meg a TÁMOP-pályázat keretében. A „Látnivalók Dunakeszin” oldal jó példa arra, hogy a helyi igényekhez alkalmazkodva, mennyire színes, egyedi szolgáltatást tudnak nyújtani a könyvtárak. A város nevezetességeit fűzi sorba és jeleníti meg térképen az adatbázis-szerkesztő, különböző használói szempontok szerint. Többek között a kerékpáros turista vagy a kerekesszéssel érkező is talál olyan útvonalajánlatot, amely alapján végigjárhatja a város látnivalóit. A megújult honlapon további helyismereti adatbázisokat tettek elérhetővé. Így kereshető információ a „Kistérségi alkotók, köztéri szobrok, emléktáblák, kiállítóhelyek”, és a „Helyismereti fényképek” adatbázisokban is.

Százhalombatta újszerű kezdeményezéséről adott hírt Bajnok Tamara, a Hamvas Béla Városi Könyvtár munkatársa *Városi archívum könyvtáros szemmel* című prezentációjában. A város önkormányzata Városi Archívumot alapított, amelynek működtetését a Hamvas Béla Városi Könyvtárra bízta. A könyvtár, a múzeum és a városi televízió összefogásával született meg az archívum, azzal a céllal, hogy a gyűjteményekben levő helyismereti dokumentumokat összegyűjtsék, megőrizzék, digitalizálják és a nagyközönség számára elérhetővé tegyék. Ehhez technikai háttérrel, helyiséget és szakembert biztosított az önkormányzat. A gyűjteményt a városiak és a helyi intézmények folyamatosan gyarapítják. A munkának még csak az elején tartanak, de bizonyos, hogy évek múlva egyedülálló gyűjteménnyé válik a Százhalombattai Városi Archívum.

Lukács Szabolcs, a Könyvtárellátó Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója tájékoztatta a könyvtárosokat a kft. nyújtotta szolgáltatásokról és az új társasági stratégiáról. Bemutatta azokat a kitörési pontokat, amelyekkel a Könyvtárellátó elérte a stabilizálódását a könyvpiacra, és ennek eredményeként biztosítja majd a kedvezőbb árrést a könyvtáraknak is.

* * *

Az utolsó nap szakmai előadásai Gödöllőre koncentráltak. Elsőként Gönczi Tibor, a Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója *Európa Gödöllőn. EU-s forrásból felújított királyi kastély szárnyak* címmel tartott látványos prezentációt.

Gaálné Merva Mária, a Gödöllői Városi Múzeum igazgatója *Gödöllői monográfia I–II.* című előadásában bemutatta a város történetét, majd azt a nagyléptékű monográfia-szerkesztő munkát, amelyben a város szakmailag hiteles, a korabeli dokumentumokra alapozott történetét írták meg.

2011. Gödöllőn az Európai Unió elnökségéből adódó programok mellett egyben a „Barokk éve” is, a programokhoz valamennyi kulturális intézmény, szervezet hozzájárult. Kerényi B. Eszter múzeumpedagógus gyerekeknek szóló helytörténeti foglalkoztató könyvet állított össze. *Angyali kalandozások a barokk Gödöllőn*

lön című előadásában, a kiadványt és a barokk évhez kötődő múzeumpedagógiai munkát mutatta be.

Utolsóként került sor a *Gödöllő Gyűjtemény, Cserkész Könyvtár és Levéltár a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban* című prezentációra, amelyben a helyismereti gyűjteményt és a Gödöllőre került Cserkész könyvtár és védett levéltár szolgáltatásairól beszélt Lakatos Györgyné helytörténész könyvtáros. A Cserkész Könyvtár olyan egyedülálló gyűjtemény, amely a magyar cserkészlet születésétől tartalmaz nyomtatott és levéltári dokumentumokat. Külön értéke, hogy a magyar cserkészlet megszűnésétől az újraindulásig (1948–1989) terjedő időszakból is rendelkezik olyan anyagokkal, amely a külföldön továbbműködő magyar cserkészcsapatok tevékenységéről szólnak. A gyűjtemény könyv jellegű dokumentumainak feldolgozása befejeződött, és a könyvtár online katalógusában kereshető.

Szép hagyomány a helyismereti tanácskozások történetében, hogy a nyitó konferencián átadták a *Kertész Gyula Emlékérmet*. A kitüntetést Kertész Gyuláné alapította a kiemelkedően magas szakmai teljesítményt nyújtó helytörténészek, bibliográfusok elismerésére. Az idén Gerber Györgynek, a Pest Megyei Könyvtár igazgatóhelyettesének adták át az emlékérmét, elismerve ezzel több évtizedes munkáját.

* * *

Minden helyismereti tanácskozás nagy gonddal előkészített része a szabadidős, jellegében mégis szakmai program, amikor a résztvevők megismerhetik a vendéglátó város és környéke helytörténeti nevezetességeit, és elmaradhatatlanok az olyan alkalmak is, amelyek az együttlétről, baráti beszélgetésről szólnak.

Ilyen volt a városnéző séta Gödöllő megújult belvárosában, a Gödöllői Királyi Kastélyban történt látogatás, a konferencia résztvevői részére adott fogadás, valamint a máriabesnyői helyismereti délután is. Városnéző kisvonat vitte a vendégeket Máriabesnyő és a gödöllői helyszínek között. Megtekintették a Máriabesnyői Bazilikát, a Grassalkovich-kriptát, az idén felújított Grassalkovich-filagóriát, és orgonakoncertet hallgattak a bazilikában.

A következő állomás a Pest Megyei Régészeti Látványtár volt, ezt követően a régi pompájában helyreállított Királyi Városterem következett a vasútállomáson. Valamennyi helyszínen avatott idegenvezető kísérte a könyvtárosokat.

Este közös beszélgetésre, együttlétre gyűltek össze a vendégek a városi könyvtárban, Mándli Gyula, az MKE Helyismereti Szekció elnöke vetített képeket az elmúlt 17 év országos tanácskozásairól.

A helyismereti könyvtárosok gödöllői tanácskozásán voltaképpen egy fontos gondolatkört jártak körbe a résztvevők: miként jussunk új információkhoz a világ nagy digitalizált gyűjteményeiből, hogyan őrizzük meg nemzeti, helyi értékeinket, miként tegyük ezt láthatóvá Európa és a világ számára is. E tekintetben a magyar könyvtárak legjobb gyakorlatából sikerült bemutatni követésre méltó kezdeményezéseket.⁷

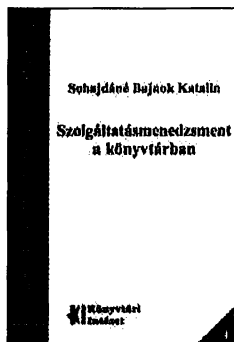
* * *

JEGYZETEK

- 1 A helyismereti könyvtárosok 2011. július 6–8 között a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban tartották XVIII. országos tanácskozásukat.
- 2 Portál program. A könyvtárügy stratégiája 2008–2013. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2008. 1. sz. 3–20. p.
<http://www.nefmi.gov.hu/kultura/konyvtar/konyvtari-terulet-100622-1>
- 3 A Tudománytár sorozatot kötetei 1984–1990 között Gazda István szerkesztésében jelentek meg, és benne a Könyvértékesítő Vállalat klasszikus kézikönyvek bővített kiadásait adta közre könyvtárak számára.
- 4 Kégli Ferenc előadásának szerkesztett szövegét lásd: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2011. 9. sz. 5–14. p.
- 5 László Gézáné: Paradigmaváltás a könyvtárak helyismereti munkájában. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2010. 7. sz. 52–58. p.
- 6 EPA – Elektronikus Periodika Archivum és Adatbázis, HUMANUS – Humántudományi Tanulmányok és Cikk, MATARKA – Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Adatbázisa. Erre nézve lásd Burmeister Erzsébet cikkét a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2011. 10. számának 25–30. oldalán.
- 7 Az előadások prezentációi és a fotók elérhetőek a Gödöllői Városi Könyvtár honlapján a http://www.gvki.hu/europaisag_es_nemzeti_helyi_ertekek.html oldalon.

Fülöp Attiláné

A Könyvtári Intézet gondozásában megjelent
Sohajdné Bajnok Katalin Szolgáltatásmenedzsment a könyvtárban
című hiánypótló műve,
amely *A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez* sorozat
negyedik kötete.

A szolgáltatásmenedzsment elméletének áttekintésén kívül számos megvalósult, működő jó gyakorlatot és példát mutat be a szerző, nemcsak a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár tapasztalataiból, hanem más, „Az Év Könyvtára” címet elnyert könyvtárak életéből is. A kötet nélkülözhetetlen segédeszköz azok számára, akik a Minősített Könyvtár címet szeretnék megpályázni, hiszen nagy segítséget nyújt a szolgáltatások minőségének megítéléséhez.

Figyelmébe ajánljuk mindazoknak a könyvtárosoknak, akik azt szeretnék, hogy a felhasználók elégedettebbek legyenek, ezért szolgáltatásaikat nemcsak megtervezik, de folyamatosan ellenőrzik, javítják és tovább is fejlesztik.

A kiadvány megrendelhető Baranya Zsófiánál,
az Országos Széchényi Könyvtár kiadványtárosánál,
az alábbi e-mail címen:
baranya.zsofia@oszk.hu, illetve kiadvanytar@oszk.hu.

